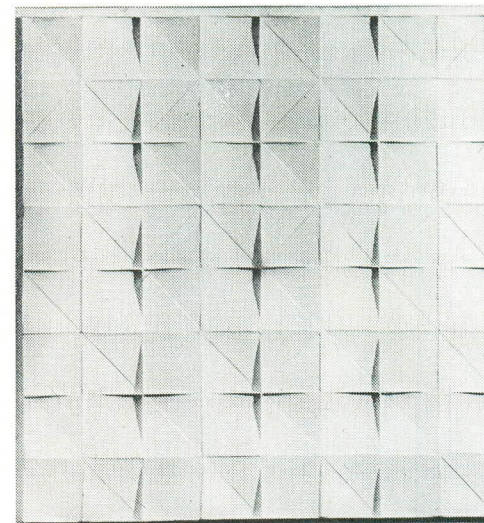
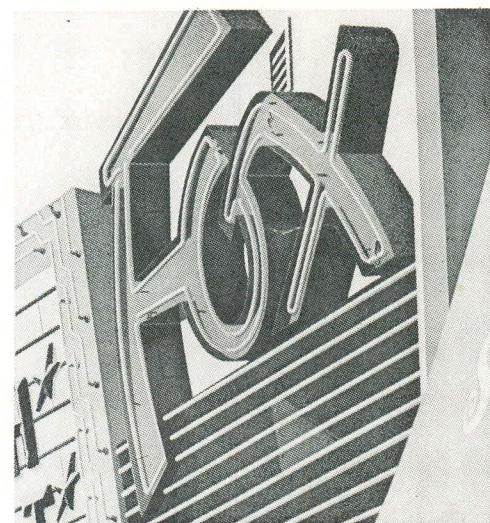
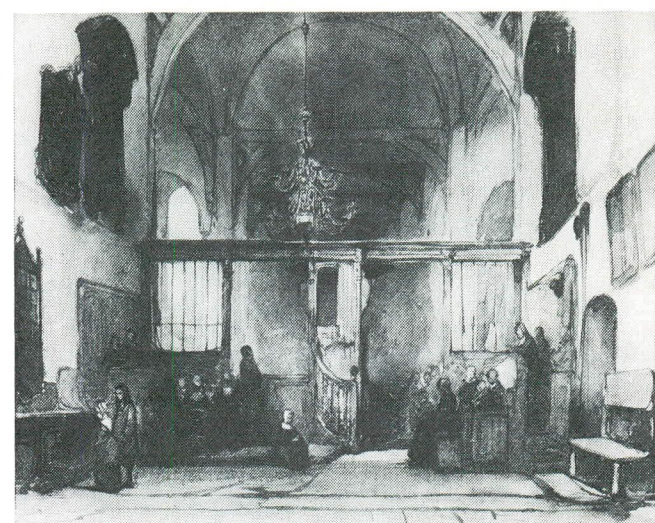
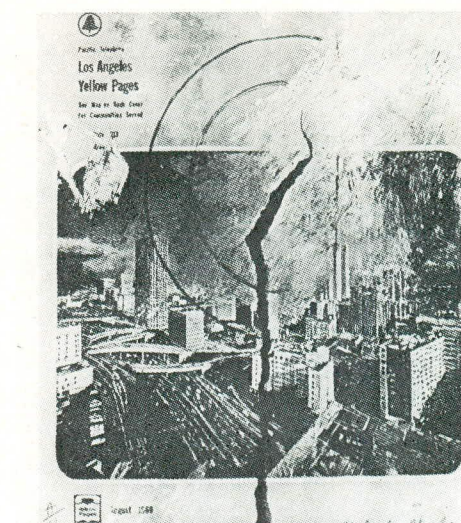
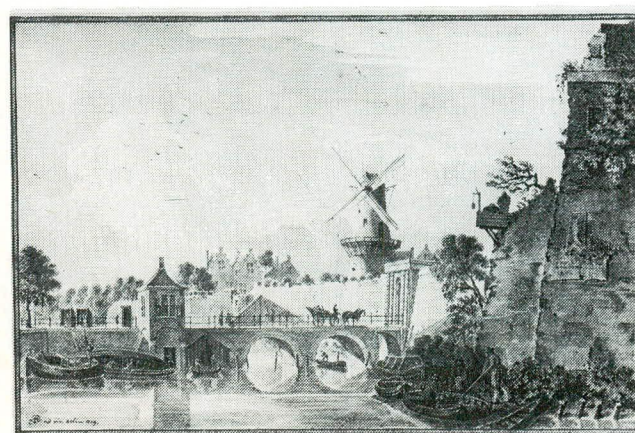
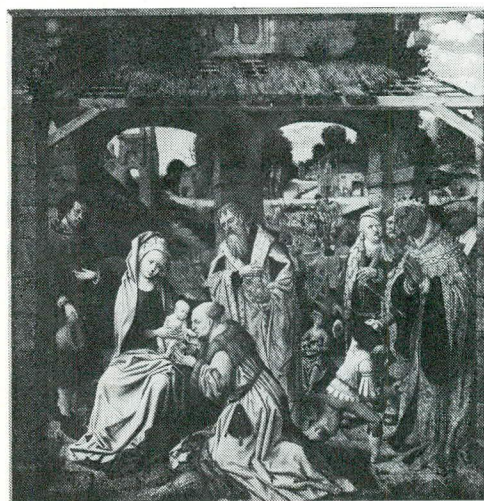

1. Jan Toorop: Sprokkelend kind
2. Van Hardenberg: Huis te Haar
3. J. van Liender: Huifkar
4. J. Bosboom: Geertekerk

5. Stoel Van Ravesteyn
6. Romeinse stookplaats
7. Jean de Labadie
8. R. Cottingham: Fox

9. Aanbidding der Koningen
10. J. de Beyer: De Tolsteegpoort
11. M. Morley: Yellow Pages
12. Reliëf Schoonhoven

van de 20ste eeuw drong ook hier het idee door, dat de bestudering van oude kunstnijverheid een noodzakelijk onderdeel van de kunstbeschouwing moest zijn. Alleen door de kennis van constructie en stijlmerken van de oude ambachtelijke vaardigheden kon pas een vernieuwing van het gebruiksvoorwerp gaan ontstaan. Een gebruiksvoorwerp dat zich van wezenlijk nieuwe vormen moest gaan bedienen. Deze reactie op een tijd, die zich kenmerkte door stijlvolle ornamentwoekeringen op elk meubel en gebruiksvoorwerp, heeft voor een vernieuwing van de ambachtelijke kunstnijverheid gezorgd.

Afgezien van het kunstnijverheids- en kunstonderwijs, die zich met de kennis van stijl en ornamentiek gingen bezig houden, is ook het museum zich in de presentatie van de meubels, bouwfragmenten, edele metalen en porselein op dit terrein gaan bewegen. Vooral in het Rijksmuseum met zijn annexen kunstnijverheidsonderwijs lag er een dankbaar terrein. Hoe moest nu een museum zijn bezit aan kunstnijverheid 'educatief' (het woord bestond nog niet) aan het publiek verkopen? Moest het bijvoorbeeld door het tonen van series van 20 stoelen en tafels of 20 zilveren voorwerpen of 20 silversieraden of 20 andere voorwerpen van een duidelijk n? Of moest het uiteenlopende objecten uit overvloedige tijlperioden gaan bijeenbrengen?

Het Victoria & Albert Museum in Londen heeft tot op heden nog afdelingen, waarin op de eerste oemde wijze de (stijl)ontwikkeling van de sleutel of van het hangslot gedemonstreerd wordt. Het Parijse Musée des Arts Décoratifs heeft er vanaf zijn ontstaan naar gestreefd een integratie van niet alleen voorwerpen van kunstnijverheid, maar deze ook te combineren met schilderijen en beeldhouwwerken. In kleine salons werden er gestreefd naar een stijlzuiverdergebrachte in een apart Nederlands Museum voor Geschiedenis en Kunst (onderafdeling van het Rijksmuseum). Daar werd en de objecten gerangschikt volgens bepaalde klassificeringen, waarin stijlkenmerken boven informatie over gebruikswaarde prevaleerden. Kasten bij kasten en stoelen bij stoelen. Per rubriek gerangschikt riepen ze een stijlontwikkeling op. Het denkbare voorwerpen van uiteenlopende aard volgens hun stijlkenmerken in passende ruimten bijeen te brengen werd pas in een latere fase van de museale presentatie uitgewerkt.

Voor de inrichting van een serie stijlkamers in de vroegere behuizing van het Centraal Museum, r overgebracht naar het tegenwoordige museum, beschikte men over belangrijke Utrechtse bouwfragmenten, zoals deuren, betimmeringen en wandbespanningen. Binnen het stijlhistorisch kader van deze zelfde uit geheel verschillende huizen gecombineerde fragmenten, moesten de kleinere voorwerpen en meubels opgesteld worden. Maar hoe? In een droge 'museale' rangschikking of als objecten die als gebruiksgoed functioneerden over de ruimten verdeeld zijn.

Wat voor aanknopingspunten had de inrichting van een stijlkamer volgens de laatstgenoemde opzet? Afbeeldingen van interieurs in schilder- en prentkunst zijn, naar we nu weten, lang niet altijd betrouwbaar. Het steunen op oude boedelbeschrijvingen, die zeer systematisch de complete inrichting van ieder vertrek afwerken, is wel mogelijk. Maar door de beperktheid van het museale bezit aan kunstnijverheid is zo'n beschrijving als handleiding voor de inrichting van een vertrek niet bruikbaar. Bij de opbouw van de stijlkamers in de jaren 20 in het Centraal Museum, heeft de toenmalige directrice zich onder andere laten inspireren door de min of meer authentieke opstellingen in het bekende poppenhuis. Zij kon zich beroepen op een nogal betrouwbaar, zij het zeer luxueus ze bron voor de inrichting van haar kamers in historische stijl. Plafoonds, vloeren, wandindeling, meubels, objecten en soms schilderijen in de stijlkamers, vinden we in bepaalde vertrekken van het poppenhuis terug. Voor de kleuren van de gordijnen en van een aantal stoelbekledingen, liet Dr. C.H. de Jonge zich inspireren door schilderijen uit desbetreffende stijlperiodes. Door het latere aankoopbeleid en door belangrijke legaten o.a. uit de familie Martens van Sevenhoven, zijn deze Utrechtse stijlkamers wel een bepaald beeld van een wooncultuur gaan vormen. Maar een beeld dat historisch niet veraantwoord is. Oude beschrijvingen van de stijlkamers, (het woord 'stijlkamer' werd overigens in het geheel niet gebruikt) spreken van 'antieke' kamers of kamers 'in historische stijl'. Ze moesten meer suggereren dan documenteren. Daarom blijkt tegenwoordig maar al te vaak, dat de ruimtes overkomen als dé behuizing van onze voorouders. Hoe die gewoond hebben, althans zo'n 95 % van hen, kan het museum niet laten zien. Van hun schamel bezit is niets over. En als dan de gesuggereerde behuizing van dat kleine gefortuneerde percentage nog een goed bedoelde vervalsing is, dan pleit er alles voor om een stijlkamer met de nodige reserve te bezien.

Als we met onze eigen ogen deze ruimtes die overigens alleen al door de denkbeelden achter hun vroegere opzet een nieuw we historisch waarde hebben gekregen en bekijken, dan blijken we op twee gedachten te hinken. Moeten we door een strenge schifting al le kamers stijlzuiver gaan maken of moeten we een historisch woongedrag r gaan suggereren, zoals bijvoorbeeld het Openluchtmuseum doet? Geen van beide uitgangspunten lijkt haalbaar te zijn. Daarom zijn ze beter te combineren. Op de informatieborden bij het Utrechts zilver zijn we uitgegaan van een aantal herkenbare en overeenkomstige details tussen de ornamentiek op het geëxposeerde zilver en de ornamentiek in een bepaalde stijlkamer. Op deze wijze wordt er geprofiteerd van de oude functie van een stijlkamer: accent op het ornament. Maar bij de recente herinrichting en sanering van diverse kamers werd er ook gekeken naar de functie en de rangschikking van de voorwerpen. Zo kon de 'historische stijl' van de kamer meer recht gedaan worden. Door daar bij schilderijen in de kamers naar te hema te gaan groeperen of aan de functie van de vertrekken te verbinden, kunnen we een nieuw en beweeglijk aspect aan deze ruimten toevoegen. Waarmee we vooral willen aangeven dat een definitieve ideële lopstelling voor een stijlkamer of een kamer in historische stijl tot de onmogelijkheid heden behoort.

Ondanks deze tweeslachtigheid is een rondgang door drie eeuwen woongenot een genoeg en gebleven.

Recente vondst en uit De Meern.....
De Meern is reeds lang bekend als vindplaats van Romeins materiaal, met name op de Hoge Woerd kwam veel Romeins puin te voorschijn. Voegere opgravingen brachten een deel van een groot Romeins gebouw aan het licht alsmede een nu geheel verdwenen riviertje, met een aantal verlegde, oeveren, daterend van midden 1ste eeuw tot midden derde eeuw. Militaire dakpanstempels, waaronder een stempel dat in geen der Romeinse legerkampen in Nederland werd gevonden, deden vermoeden dat hier een castellum, een Romeins legerkamp vóór een onderdeel van een legeraanleg, had gestaan. Het terrein op de monumentenlijst geplaatst. Toen voor een reconstructie van de weg gedeeeltelijke ontheffing van de monumentenwet werd verleend, werd gelegenheid geboden om op een strook langs de Castellumlaan een kleine opgraving te verrichten. Het bleek dat in vroeger eeuwen veel gegraven was in dit terrein. De jongste Romeinse laag die gevonden werd, dateert uit de 2de eeuw. In dit niveau, waarbij juist tot op het oorspronkelijke loopvlak werd gegraven, bleek een rij stookplaatsen te liggen, alle in de zelfde richting, sommige kop aan kop. Verkleuring van de grond deed vermoeden, dat zij door toekplaatsen waren gemaakt van grote Romeinse dakpannen en bakstenen was gemaakt. Door de hitte van het vuur was deze klei oranje gekleurd en toekplaatsen maar de klei onder de haard was oranje gekleurd en toonde precies de aanleg ervan. In de oudste perioden werden geen sporen van stookplaatsen gezien: in de lichtere sporen van de paalgravingen van de ergane palen in doorsnee af. De gebouwen hadden bij iedere verbouwing dezelfde plattegrond gekend zich de thans geheel verdane palen in doorsnee af. De gebouwen hadden bij iedere verbouwing dezelfde plattegrond gekend; in vergelijking met vondsten van elders konden we vaststellen, dat het hier ging om een soldatenbarak uit een Romeinse legerplaats, waarin de soldaten in vertrekken vóór telkens 8 man waren gelegerd, met voorverwarmd. Het legerkamp, waarvan de plaats nu is vastgesteld (al ontbreken nog de gegevens het verbrand, daarna nog weer enkele malen herbouwd en verbouwd en in het midden van de 3de eeuw verlaten. Afb. 6: Romeinse stookplaats, De Meern, 3 nov. 1973.

HEDENDAAGSE KUNST-UTRECHT
Achter de Dom 14, tel. 030-314185.....
Tentoonstelling: Amerikaans Fotorealisme (grafiek)....
Geopend: 8 juni t/m 4 augustus 1974; openingstijden: di t/m za: 11.00-17.00 uur, zondags: 12.00-17.00 uur; maandags gesloten; toegang gratis; katalogus: f 10,-
Op de Documenta ('72) te Kassel verwerkte het Amerikaanse super- of hyperrealisme op veel, leidde tot grote meningen verschillen in de beoordeling van de kunst. In de discussies, die hierover nog steeds gevoerd worden, lijkt tussen de twee tegenovergestelde meningen vrijwel geen vergelijk mogelijk: een voorwaardelijke bewondering aan de ene kant - volledi-ge afwijzing aan de andere kant. Terwijl voorstanders hun opvatting bevestigen, dat kunst op 'kunde/kunnen' stoelt en de herkenbaarheid van de voorstelling voorwaarde tot het begrip van de kunst is, zijn juist deze omstandigheden voor de tegenstanders verdacht. Zij zien in het fotografisch realisme veeleer een reaktionaire houding, een terugval in een clichématig naturalisme, waarin de foto de intuïtie van de kunstenaar vervangt. Zelden zijn de laatste tijd op het gebied van de beeldende kunst de vooruitgesehen frontliefvrienden zo hard tegen elkaar gebotst.....
Deze grafiekentoonstelling van het Amerikaanse fotorealisme wil de bezoeker de gelegenheid bieden in de strijd tussen deze uiteenlopende meningen zijn eigen standpunt te bepalen. Bovendien biedt de expositie voor de eerste keer in Nederland een grafiek-overzicht van 22 Amerikaanse kunstenaars van het nieuwe realisme. Voor zover mogelijk is het complete oeuvre van een aantal omvangrijk oeuvre een keuze e worden gedaan.....
In samenwerking met galerie Thelen uit Keulen en enkele georganiseerd. Afb. 8: Robert Cottingham, Fox 1973, litho. Afb. 11: Malcolm Morley, Yellow Pages 1971, litho.....
Tentoonstelling: Tapijt te huur.....
Geopend: 10 augustus t/m 8 september 1974; openingstijden: di t/m za: 11.00-17.00 uur; zondags: 12.00-17.00 uur; maandags gesloten; toegang gratis.....
De Belgische kunstenaar Roland van den Berghe (geb. Gent, 1943) is geïnteresseerd in het functioneren van macht en manipulatie. Telkens is hij, vooral in Duitsland, Amerika en Nederland, op pad om door contramanipulatie mensen en van machtsmisbruik bewust te maken: oorlogsgeweld neemt daarbij een belangrijke plaats in. De tentoonstelling 'tapijt te huur' gaat op dit gegeven in. Geëxposeerd wordt een bommentapijt met Amerikaanse en Europese projecties. De tentoonstelling zal begeleid worden door foto- en diadokumentatie en een catalogus....
CENTRAAL MUSEUM UTRECHT
Stijlkamers of kamers in historische stijl?.....
Wat beogen de ruimten in het Centraal Museum, die we met de term stijlkamer aanduiden? Geven n die stijlkenmerken die typerend zijn voor een bepaalde periode in de Hollands e kunstnijverheid? Of geven risch verantwoord beeld van de inrichting van een patriërsvertrek uit een bepaalde periode van de Hollandse wooncultuur? Op de problemen rond het exposeren van kunstnijverheid (meubelkunst, edelsmedekunst, porselein, aardewerk) in stijl kamers willen we hier wat verder ingaan.
Werd de kunstnijverheid in het grootste deel van de 19de eeuw allen op zijn historisches mērites gewaardeerd - de stoel en van Jacoba van Beyeren en van Johan van Oldebarneveldt of het poppenhuis van Czaar Peter de Grote - in de beginjaren

ijn er overeenkomsten met dien s aanbidding de r koningen in h et Art Institut e te Chicago (1 4). Behalve een voorkeur voor grote steenblokken, zien we da ar ook het uite envallen van de compositie in twee delen, die op een wat kunstmatige manier door een figuur op de achtergrond aan elkaar worden gelijmd. Voorts wordt e r in het Berlij nse prentenkabin et een boekje met tekeningen bewaard, het zogenaamde Berlin er Skiszenbuch, dat een onbekend kunstenaar op zijn studiere is gevuld heeft met snelle schetsen, waarvan s ommige 1523 en 1524 zijn gedateerd (15). Een aantal van deze tekeningen brengen compositie s van contemporaine Nederlands e en Duitse schilders in beeld , waaronder veel werk van Jacob Cornelisz. Folio 5 van dit boekje vertoont de halffiguur van een man (16) . Zijn hand is identiek met die van een oosters rling op een fragmentarisch beeld waard paneel van Jacob Cornelisz (17) en zijn kop is in verband te brengen met die van de apostel Mattheus op de uit 1523 daterende houtsnede van deze lfde meester (1 8). Nog sterker is echter de overeenkomst tus sen de kop op folio 5 van het schetsboek en die van de dikke knecht op onze aanbidding. We llicht zijn beide gecopiëerd naar eenzelfde prototype, dat v an de hand van Jacob Cornelisz is geweest.....

Als conclusie mogen we geloof ik wel stellen, dat de Utrecht se aanbidding een Noordnederlands stuk is uit de twintiger jaren van de 16de eeuw. De anonieme maker ervan moet bekend geweest zijn met het werk van Jacob Cornelisz; de mogelijkheid d dat hij zelfs een tijdlang als leerling of gezel op diens atelier heeft gewerkt acht ik bovendien niet uitgesloten....

.....H.L.M. Defoer.

Noten:.....

1. Inventarisnummer 61, paneel 110 x 107 cm.

Voornaamste literatuur: L. Schiebler, Die Gemälde des Jacob Cornelisz von Amsterdam, Jahrbuch der Preussischen Kunstsamm lungen 3, 1882, 13-29.....

F. Dülberg, Frühholländer, II, Haarlem 1903, 9-10.....

K. Steinbart, Die Tafelgemälde des Jacob Cornelisz von Amsterdam, Straatsburg 1922, 15-24.

F. Winkler, Die Altniederländische Malerei, Berlin 1924, 228

M. Friedländer, Die Altniederländische Malerei, Berlin/Leiden 1924-1937, X II, 106-107....

G. Hoogewerff, De Noord-Nederlandsche Schilderkunst, Den Haag 1936-47, III, 78.....

Catalogus Schilderijen Aartsbisschoppelijk Museum, Utrecht 1948, 8.....

F. Winkler, Das Werk des Hugo van der Goes, Berlin 1964, 119

D. Bouvy, Kerlike Kunst I, Schilderkunst, Bussum 1965, 51

2. Resp. Friedländer o.c.nrs. 251, 264 en 285

Hoogewerff o.c. 86, 89 e.v. en 86 e.v.....

3. Voor de archaïserende tendensen in de Zuidnederlandse schilderkunst uit het begin van de 16de eeuw zie : E. Panofsky, Early Netherlandish Painting, Cambridge-Massachusetts 1953, 350 e.v.....

Voor het Breviarium Grimani zie: Scato de Vries Morpurgo, Das Brevier Grimani, Leiden-Paris 1904.....

Voor de bankieren en zijn vrouw van Quinten Massys zie: Friedländer o.c. VII, nr. 53 en Panofsky o.c. 353..

Voor de prenten van Lucas van Leyden, waarvan er een een heer en een dame voorstelt en de ander een oude man met druiven zie: A. Bartsch, Le Peintre Graveur, Leipzig 1854, 145 en 151 en F. Hollstein, Dutch and Flemish etchings, engravings and woodcuts, Amsterdam 1949 -, X, 164 en 171..

4. Genoemde aanbidding is ons slechts in copieën bekend, Friedländer o.c. I I, nr. 76 en Panofsky o.c. 158.

5. Friedländer o.c. II, nr. 49 en Panofsky o.c. 286.....

6. Vgl. bijv. zijn Montforte Altaar te Berlin, Friedländer o.c. IV, nr. 17 en Panofsky o.c. 334.....

7. Bartsch o.c. 79; F. Hollstein, German engravings, etchings and woodcuts, Amsterdam 1954 -, 191.....

8. Bartsch o.c. 7; Hollstein, o.c. 1954 -, VI I, 7.....

9. Bartsch o.c. 90; Hollstein, o.c. 1954 -, V II, 202.....

10. C. de Jonge, Bijdrage tot de kennis van de klederdracht in de Nederlanden in de 16de eeuw. Het mannen costuum, Oud Holland 1918-19, 3, 38 en 39....

11. Vgl. de 1508 en 1510 gedaateerde prenten van Lucas van Leyden, die een Fakkeldrager en de verloren zoon als onderwerp hebben, Bartsch o.c. 147 en 78; Hollstein o.c. 1949 -, 167 en 114.....

12. Het vroegste voorbeeld van de met een sterker gerimpelde hemdkraag gecombineerde paltrovinden we op de miniaturen in de Weense Nationaalbibliotheek, die de intocht van Karel V in Brugge in 1515 in beeld brengen, Durrieu, La nde au temps de la cour de Bourgogne, 1415-1530, Brussel/Paris 1921, pl. C.

F. van Thienen, Acht eeuwen West Europees costuum, Zeist 1960, pl. D.....

Zie ook de figuren op Dürers houtsnede met de erepoort voor keizer Maximiliaan uit 1515, Bartsch o.c. 138 en Hollstein o.c. 1954 -, VII, 251.....

13. Resp. Friedländer o.c. XII, nrs. 291 en 253.....

14. Friedländer o.c. XII, nr. 256.....

15. L. Baldass, Mitteilungen der Gesellschaft für verfielfältigte Kunst, 1918, XLI, 11 e.v

K. Steinbart, Nachlese im Werk des Jacob Cornelisz von Amsterdam, Marburger Jahrbuch V, 1929, 52 e.v.....

E. Bock en J. Rosenberg, Die Zeichnungen alter Meister im Kupferstichkabinett zu Berlin, Die Niederländische Meister, Berlin 1930, I, nrs. 2594 en 79 c 2 a.....

16. Steinbart o.c. 1929, 41, a fb. 74.....

17. Friedländer o.c. XII, nr. 286; Steinbart o.c. 1929, 41... ..

18. Steinbart o.c. 1929, a fb. 75; K. Steinbart, Das Holzschnittwerk des Jacob Cornelisz von Amsterdam, Leipzig 1937, nr. 138; Hollstein, o.c. 1949 -, 97

HET PROVINCIAAL UTRECHTS GENOOTSCHAP

Agnietenstraat 1, inlichtingen mej. dr. I. Isings, Archeologisch Instituut, Domplein 24, tel. 030- 310809

De Laïresse, naar wiens tekening de afgebeelde gravu re gemaakt is, mo et De Labadie nie t onwelgezind zij n geweest.....
 Met een lauwerkran s tegenover een d oornenkroon, en e en roos tegenover de stekelige bol ster van een kast anje illustreert h
 ij hoe De Labadie zowel roem als ve rguizing gekend h eeft.....
 De gravure is afko mstig uit de grot e verzameling por tretprenten van h et Oud-Katholiek Museum, een zelfs tandige stichting
 welke door het Aar tsbisschoppelijk Museum beheerd wo rdt.....
 De aanbidding der koningen in het A artsbisschoppelij k Museum te Utrec ht, een zogenaamd jeugdwerk van Jac ob Cornelisz van O

ostzanen. Afb. 9.......
 Iedereen, die het jeugdwerk van Jac ob Cornelisz van Oostzanen gaat on derzoeken, stoot vroeg of laat op het paneel met de
 aanbidding der koningen, dat zich i n het Aartsbissch oppelijk Museum t e Utrecht bevindt (1).....
 Bijna alle kunsthistorici, die over dit stuk geschre ven hebben, zagen er een van de vr oegste werken van Jacob Cornelisz i
 n, naar ik meen te n onrechte, want terwijl er een rechte ontwikkeling slij n schijnt te lopen van Geertge n via de Meester v
 an de Figdorse kru isafnemings naar J acob Cornelisz, i s onze aanbidding der koningen met geen mogelijkhei d in deze ontwikke
 ling in te passen. Latere werken va n Jacob Cornelisz, zoals de Hubert us te Bonn, de Da vid en Abigaël te Kopenhagen en de
 grote kruisiging i n het Rijksmuseum te Amsterdam (2) sluiten duidelijk k aan bij de stij l van Jacobs voor ganger, de Meester
 van de Figdorse kr uisafnemings, maar de Utrechtse aan bidding vertoont hier geen enkele verwantschap mee.
 Moet men nu aannem en, dat Jacob na in zijn begintijd een heel eigen s childertrant geha d te hebben, omst reeks 1505, d.w.z.
 op ongeveer dertig jarige leeftijd, is overgegaan naa r de school van G eertgen en zijn n avolgers? Het is weinig geloofwaard
 ig en Friedländers poging om het st ijlverschil tusse n de aanbidding e n het latere werk van Jacob te ver klaren uit de "Wan
 kelmütigkeit eines unerfahrenen, ju gendlichen Meiste rs" is wat geforc eerd.....
 Bij nadere bestude ring blijkt het p aneel dan ook onm ogelijk als jeugd werk van Jacob Co rnelisz te handha ven, daar het niet
 omstreeks 1500, ma ar enige decennia later geschilder d moet zijn. Op h et eerste gezicht maakt het stuk e en vroege indruk,
 m.i. een gevolg va n het feit, dat d e schilder de bed oeling heeft geha d een schilderij in de trant van d e eerste helft van
 de 15de eeuw te ma ken, een streven dat in het begin van de 16de eeuw meer voorkwam, zi e bijvoorbeeld de bankier en zijn v
 rouw van Quinten M assys in het Louv re, de kalendermi niaturen in het B reviarium Grimani en sommige vroeg e prenten van Luca
 s van Leyden (3). Om ons stuk het g ewenste archaisch e voorkomen te ge ven heeft de schi lder veel ontleen d aan werk van vro
 egere generaties. Z o zijn Jozef en d e moorse koning g ekleed volgens de mode uit het beg in van de 15de ee uw. De Maria is ov
 ergenomen uit een aanbidding der ko ningen van de mee ster van Flemalle (4), de stal is een vrije copie n aar die op het Col
 umba-altaar van Ro gier van der Weyd en (5) en voor de middelste koning schijnt de schil der zich geïnspir eerd te hebben op
 Hugo van der Goes (6).....
 Behalve bij deze 1 5de eeuwse meeste rs is de maker va n ons paneel ook bij zijn tijdgeno ten te rade gegaa n. Zo is de kledin
 g van de dikke kne cht naast de moor se koning nagenoe g een spiegelbeel dige herhaling va n die van de geze tte toeschouwer op
 de 1504 gedateerde houtsnede van Dü rer, die de ontmo eting van Joachim en Anna in beeld brengt (7). Zijn kop lijkt daarent
 egen geïnspireerd te zijn door de knecht van Pilatus op de uit 1512 d aterende prent va n de gegraveerde passie met de voor
 stelling van Chris tus voor Pilatus (8). Op ons schil derij is de dikke knecht van de mo orse koning niet de enige ontlening
 aan Dürer. Op dien s houtsnede, die de rust van de he ilige familie op de vlucht naar Eg ypte voorstelt, z ien we links boven
 tegen een muur een stenen erkeracht ige uitbouw zitte n (9), welke door de maker van ons paneel bijna ide ntiek is overgenom
 en in zijn torenru ïne links op de a chtergrond.....
 Deze ontleningen m aken het noodzake lijk ons stuk na 1504 te dateren. 1512 is zelfs waa rschijnlijker als terminus post que
 m gezien de mogeli jke beïnvloeding door de prent uit de gegraveerde p assie van Dürer..
 Wanneer we vervolg ens de kostuumges chiedenis er bij halen en onze aan dacht richten op de zittende page op de achtergrond
 van het Utrechtse paneel, dan zulle n we dit nog late r moeten dateren. Deze page draagt over een gerimpe ld hemd een paltro
 k, een soort overg ooier met vierkan te halsuitsnijdin g. De paltrok kwa m omstreeks 1510 in de mode (10). Op de oudste afbee
 ldingen, die wij v an deze dracht he bben, dragen de f iguren onder de p altrok een hemd, dat een zeer ruim e halsopening heef
 t, zodat het doorg aans bij de schou ders door de palt rok bedekt wordt (11). Na 1515 wor dt de kraag van h et hemd meer gerim
 peld en de halsope ning bijgevolg na uwer, zoals we da t bij onze page k unnen waarnemen (12). We kunnen du s aannemen, dat de
 Utrechtse aanbiddi ng na deze datum ontstaan moet zij n en bijgevolg on mogelijk gehandhaafd kan worden in het door vroegere
 kunsthistorici ger econstrueerde jeu gdwerk van Jacob Cornelisz.....
 Dit laatste heeft hierdoor een veel geloofwaardiger verloop gekregen en past nu beter in de ontwikkelin g van de laatmidde
 ewse Noordnederla ndse schilderkuns t. Het vroege oue vre van Jacob Cor nelisz blijkt na eliminatie van he t Utrechtse stuk d
 uidelijk aan te sl uiten bij het wer k van de Meester van de kruisafnem ing uit de verzam eling Figdor, dat op zijn beurt een
 voortzetting is va n de stijl van Ge ertgen tot St. Ja ns.....
 We kunnen ons nu e chter gaan afvrag en, waar we de aa nbidding dan wel moeten plaatsen. De reden, waarom men het stuk vroeg
 er aan Jacob Corne lisz toeschreef, werd gevormd door enige morfologis che overeenkomste n tussen de figur en op zijn panelen
 en die op onze aan bidding. Het ware n vooral enige ko ppen, zoals die v an de knielende k oning, die hierto e aanleiding gaven
 . De techniek van de Utrechtse aanb idding verschilt echter totaal van wat we van Jacob Cornelisz gewend zijn. Het is veel
 picturaler geschil derd. Om de oneff enheden in de man nenkoppen aan te duiden wordt veel met hoogsels gew erkt, terwijl Jaco
 b zijn koppen hoof dzakelijk detaill eert door op een lichte grond donk ere lijnen en sch aduwpartijen aan te brengen. Op dez
 e wijze benadrukt hij bij zijn oude vrouwen en manne n vooral de inker vingen en de rimp els - vgl. het po rtret van Jacob Pe
 ijnsen te Enschede en de portretten op de aanbidding te Napels (13) - , terwijl de mak er van ons paneel veel meer de nadr
 uk legt op het uit stulpen van de ge laatsplooiën. De van Jacob Corneli sz afwijkende sch ildertrant manife steert zich het du
 idelijkst bij de f iguren op de acht ergrond. De kop v an de zittende pa ge is geheel in v erftoetsen gemode lleerd, zoals we d
 at bij Jacob nooit aantreffen, zelf s niet in zijn la tere werk, dat te n opzichte van da t uit zijn vroege en middenperiode
 veel picturaler is
 Toch is het niet m ogelijk om het Ut rechtse stuk gehe el los van het oe uvre van de grote Amsterdamse schi lder te zien. Zo z

toen nog een meubelwerkpplaats had waar hij niet alleen eigen ontwerpen, maar ook die van anderen uitv
Via Charley Toorop, die in 1922 een portret van zijn vrouw schilderde, leert van Ravesteyn Radermacher Schorer kennen. Bij
diens huwelijk in 1927 richt hij voor hem het huis Wilhelmina park 12 nieuw in, en past bij deze inric
de gebogen lijnen toe. Uit dit huis is ook het zwart-witte slaapkamerameublement afkomstig, ontwerp 1
inds 1957 bezit. Dit is nog geheel in de opvatting van de Stil.....
In 1931 vraagt Schorer hem het kantoor van de Algemene Brandw
Gracht te verbouwen en in 1936 volgt een uitbreiding van dit
1937 schrijft: "Heel Utrecht is erdoor verhelderd ... wat een
Tiel-Utrecht als monument voor van Ravesteyn over. Uit de inr
n elk der typen stoelen en een exemplaar bemachtigd worden.....
Onder de architecten en kunstenaars die zich aansloten bij de
bouwen op een wijze die aan de barok herinnert door de ruimte
twierp hij uitsluiten d in samenhang met de ruimten waarin ze
Nu, na een lange tijd, waarin de roem van Rietveld die van Va
telling voor de laatste genoemde. In het engelse tijdschrift Th
ad van 12 april 1974 verschenen artikelen over Van Ravesteyn.
op het feit dat het Utrechtse station wordt afgebroken.....
Recente aanwinsten meubilair Van Ravesteyn:
1 bank met armstoelen, stoelen en 1 tafel, 1927, afkomstig uit
sch Instituut der Rijksuniversiteit te Utrecht).....
2 armstoelen, 1 stoel en 1 tafel, 1935/36, afkomstig uit het
ng 5.....
1 bank, 1 ovale tafel en een zeshoekige tafel, 1936, afkomstig
huis, Utrecht.....
J.J. Schoonhoven topografisch bepaald......
Om en nabij Leiden,
niet ver van Haarlem,
achter Naarden,
ongeveer bij Hoorn,
vlak bij Dordrecht,
langs Wijk bij Duurstede,
onder Alkmaar,
nabij Utrecht,
op de grens van Delft,
bijna in Vianen,
dicht bij Enkhuizen,
tegen Hoek van Holland,
even voor Gouda
AARTSBISSCHOPPELIJK MUSEUM UTRECHT
Het Aartsbisshoppelijk museum is een zelfstandige stichting, waarvan de collectie
dergebracht.....
Agnietenstraat 1, tel. 030-312561.....
Van 15 juni t/m 18 augustus wordt door het Aartsbisshoppelijk Museum in de Tuinzaal een tentoonstelling georganiseerd over
r Protestantse geloofsbeleving onder de naam 'Vromen en Verlichtten'. Op deze expositie zal ook aandacht besteed worden aan
Jean de Labadie (1610-1674), een Franse theoloog die in 1650 tot het Protestantisme overging en wiens optreden in grote de
len van Europa beroering wekte. Ook in de Republiek, waar de Labadie zich in 1667, na een beroep van de Waalse gemeente te
hebben aangenomen, vestigde, was dit het geval.....
In woord en geschrift had hij tot dan toe een ascetisch christendom, vrij van aardse verkleefdheden, uitgedragen.....
Dit christendom kon z.i. slechts worden bereikt via geloofsbeleving en geloofsopwekking binnen een kleine, selecte kring..
Ook in Middelburg begde de Labadie dergelijke bijeenkomsten, zeer tot ongenegen van de officiële kerk. De Labadie moest
dan ook de wijk nemen naar Amsterdam, in de 17de eeuw hët centrum van allerlei groepen dissidenten...
Zelfs daar werd het hem door de kerkeraad zo moeilijk gemaakt dat hij in 1670 met een gedeelte van zijn volgelingen naar h
et Duitse Herford vertrok.....
De plaatselijke bevolking ontdekte echter spoedig dat de 'Labadisten' er zonderlinge gewoonten (gebedsbijeenkomsten werden
wel eens besloten met mystische dans; het burgerlijk huwelijk werd als 'niet essen tieel' afgewezen) op
Uit Herford verdreven, vestigden de Labadisten zich tenslotte in het Friese Wieuwerd, echter zonder De Labadie die in 1674
in Altona bij Hamburg op doorreis overleden was.....
In Wieuwerd werd de Labadistencommune in 1688 ontbonden; in Amsterdam heeft nog tot 1732 een derdelijke gemeenschap bestaan
n.....
Onder tijdgenoten werd zeer verschillend gedacht over De Labadie getuige het kwatrijn onder zijn portret:
Dit's 't beelt van Labadie, die man daar elk van praat,
van velen teer gelief t, van meerder seer gehaat.
Van wien dat veel tot lof, en meer tot laster schrijven.
Doch is zijn werk uyt Godt, het zal wel staande blijven.
.....Afb. 7.

enberg. Terwijl Van Hard enberg slechts bepaalde d elen van de ruïne heeft a fgebeeld, geeft van Seven hoven het totaal weer, v anuit een bepaald standp unt gezien. Uit Van Seven rg op een van zijn twee tekeningen het interieur van een van de hoektoren s heeft afgebeeld en op d e andere een van de poort en binnen de ruïne.....

Johannes Bosboom (1817-1 891)..... leerde tekening, 30,5 x 4 0 cm. 1864-1870. inv. nr . 18499. Afb. 4.....

Interieur van de Geertek erk, vlak voor de aanvang van de dienst. Geaquarel rijen en tekeningen. In d it soort werk manifestee Het kerkinterieur is de meest voorkomende voorste lling in Bosbooms schilde beïnvloeden. Bosboom was dgenoten van de Haagse S chool en in vele opzichte n bleef hij in vergelijki ng met hen konservatiever . In zijn werk is een on twikkeling te volgen: aa nvankelijk berust het op een nauwgezette en uitvoe rig gedetailleerde weerga ve van architecturen en landschappen. In de loop van de tijd streefde Bos boom echter steeds meer n aar vereenvoudiging en sa menvatting, naar een zel fde behandeling van ding en en figuren, een samens melten van alle onderdele n van de voorstelling. On danks deze ontwikkeling is hij toch altijd een r omantikus gebleven met de behoefte aan het pittore ske. Daarom dient men er rekening mee te houden d at er in zijn weergave v an kerkinterieurs romanti serende elementen werden toegevoegd, waardoor de h istorische nauwkeurighei d betrekkelijk wordt. Oo k de stoffage in Bosbooms voorstellingen getuigt v an zijn romantische visie : de menselijke figuren zijn zeldzaam. In 1580 kwam d e kerk in het bezit van zijn meestal in historis che kostuums gekleed..... e eerste eigenaar heeft er De Geertekerk is de eers te Utrechtse kerk waar in 1566 de beeldenstorm gew oed heeft. In 1580 kwam d e kerk in het bezit van de Calvinisten, sindsdie n werd ze voor verschille nde doeleinden gebruikt. Eind 16de eeuw en twee ee uwen later, in de franse tijd, werd ze kazerne en daarna opslagplaats. In d e eerste helft van de 19d e eeuw was de toestand va n het middeleeuwse kerkgebouw erg slecht. In 185 5 vonden door de dijkbreu k geteisterde Venendalers er dringend noodzakelijk e restauraties plaats en daarna diende het gebouw weer als kerk tot 1930... .G. van Gelder, Zeichnung en und Graphik Holländis Onze aquarel is een vari ant van een andere geaqua relleerde tekening (bij J .outen, Den Haag), groter cher Meister aus fünf Ja hrhundert, München 1969 , afb. 164, 61 x 48 cm., en daardoor ook luchtige en in een verticale uitv oering. De laatstgenoemde zwaarder bewerkte tekenin g. Toch berust de opbouw ls een lichte impressie aan in vergelijking met o nalist dan kolorist. Het blijft de vraag welke va van onze tekening ook vo oral op licht en schaduw; edetailleerde kan evengoe en als omgekeerd; de sch n de twee tekeningen het eerste is ontstaan. De g edetailleerde kan evengoe rdere rustig bewerkte stu etsmatige zou een luchtig e fantasie kunnen zijn n aar aanleiding van een ee ijk dat Bosboom de kerk i n de nog vervallen staat Van Gelder dateert de gr ote tekening ca. 1848. He t is echter onwaarschijnl f meer op de werkelijkhei d te berusten, al kunnen ze niet als nauwgezette beschrijvingen beschouwd worden. Het zou dus waars chijnlijker zijn dat hij het interieur van de Gee rtekerk pas na de restau ratie van 1860-1864 heeft weergegeven. Daarbij kom t nog het feit dat Bosboo m na een zenuwinrichting in 1860-'62 in 1863 en i n 1864 de zomer in de omg eving van Utrecht doorbra cht, nl. bij zijn vriend, de Utrechter Jhr. C.C.A . Ridder van Rappard, di e aan de Zeisterweg bij W oudenbergen woonde..... denis. De vermoedelijke e erste eigenaar heeft er De keerzijde van de teke ning biedt een redelijk o verzicht van haar geschie jaartal 1904 bij zijn na am. Verder zijn er versc zijn naam met het jaarta l 1870 opgeschreven; een andere eigenaar zette het e Sammlung', waarbij de n naam echter onleesbaar is hillende initialen en nu mmers te zien en ook een stempel van een 'Grafisch e van Frits Lugt.....

; het stempel is ook nie t opgenomen in het boek ' Marques de Collections' v an Frits Lugt.....

Jan Toorop (1858-1928).. 1899. Gesigneerd l.o. in de plaat: J. Toorop. 18 Sprokkelend kind. Droge naald, 15,5 x 18,7 cm (pl aat), 19,9 x 24,8 (blad), p. inv. nr. 18505. Afb. 1 99, r.o. de plaat de opd racht met pen: aan de hee r Labouchère van J. Tooro p. inv. nr. 18505. Afb. 1 Jan Toorop was een echte peintre-graveur. Grafiek was voor hem meer middel dan doel. Daarom koos hij ook nooit moeilijke gra fische technieken zoals kopergravure, houtgravure , ets of aquatint. Hij we rkte in houtsnede, lithog rafie en droge naald. Wa arschijnlijk heeft hij n iet alle houtsneden die h ij gemaakt heeft zelf in een vakman in het bewerk en van hout het voor hem . Het is ook niet vast te stellen of Toorop steeds e steen heeft getekend. De fijne droge naalden v ormden stellig het groots te, origineelste en meest zijn arbeid. Het zijn bi jna stuk voor stuk klein e juwelen waarin hij mees tal met uiterst spaarzame een suggestieve sfeer wi st op te roepen en tot h et wezenlijke wist door t e dringen..... et schilder en In het bo In de verzameling van he t Centraal Museum bevinde n zich reeds drie van dez nieuwe, belangrijke aanw s, beide uit 1895 en Cha rley plaatjes kijkend uit dan de andere, bovendien feit dat er alleen hier inst bij. De prent is gr oter en meer spektakulair de bewerking van de plaa t werd aangebracht. Er ku nnen drie verschillende een belangrijke en opval lende wijziging gedurende d: in de eerste zijn er a llen het bukkende meisje zien. In de tweede is e staten worden vastgestel d: in de eerste zijn er a llen het bukkende meisje elt de derde staat voor. en ander zittend meisje toegevoegd, de zee, de du e prent is gedrukt op dik gd. De omtrekken van de Het zittend meisje is we er weggeslepen, boven de zee is een horizon met wo lling tot het exemplaar uit het Rijksprentenkabi net in Amsterdam dat op J apans papier is gedrukt.. even is.....

Bij de gegraveerde signa tuur en de datering l.o. in de plaat staat op dit exemplaar nog een eigenha ndse dedikatie van de ku nstenaar aan de heer Lab ouchère, die met pen rech ts onder de plaats geschr even is.....

Meubilair Van Ravesteyn eum een aantal meubels, o ntworpen door Ir. Sybold van Ravesteyn, die op 18 In de loop van dit jaar verwierf het Centraal Mus eum een aantal meubels, o ntworpen door Ir. Sybold van Ravesteyn, die op 18 februari van dit jaar 85 jaar werd..... dse Spoorwegen. Vanaf 19 Vanaf 1912 is Van Ravest eyn, na een studie voor c iviel-ingenieur in Delft, werkzaam bij de Nederlan dse Spoorwegen. Vanaf 19 19 woont hij in Utrecht en komt daar, wanneer hij begint met het ontwerpen van meubels, in kontakt met Gerrit Rietveld, die

even beschilderd werd. Wicart werkte acht jaar als porseleinschilder in een porseleinfabriek te Loosdrecht.....

Jan de Beyer (1703-na 1769).... DB: ad viv:delin:1739; aan de k

De Tolsteegpoort te Utrecht van af de Kromme Rijn gezien. Aquarel, 13,5 x 21 cm. Gesigneerd: J DB: ad viv:delin:1739; aan de k

eerzijde m.b.: De Tollsteeg Poort t' Utrecht van de kromme Rijn t'sien 1739. inv. nr. 18504. Afb. 10.....

De topografische vedute in klei n formaat, geaquarelleerd, of n aar een tekening geëtst, werd i n de loop van de achttiende eeu

w heel populair. Het was typisc h een vorm van kleinkunst, die geschikt was om een groot publi ek te bereiken. De achttiende e

euwse mens leerde graag nieuwe dingen kennen, hetgeen tot gevo lg had dat er in die tijd gewel dig veel amateurtekenaars kwame

n, die de kunst meestal leerden uit tekenboeken. Naast de amate urtekenaars van veduten waren e r ook tekenaars die het maken v

an topografische veduten als ee n soort beroep uitoefenden. In zekere zin waren zij de voorlop ers van de fotografen.....

Onder de laatstgenoemden was he t vooral Jan de Beyer, die hele streken van Nederland doorreis de om ter plaatse gezichten te

schetsen. In zijn tekeningen en aquarellen, waarvan een groot deel door verschillende etsers als prent werd vermenigvuld, is

de bekoring van onze oude stede n, buitenplaatsen en dorpen tot op heden bewaard gebleven. De Beyers zakelijke weergave van d

e werkelijkheid is het gevolg v an zijn streven om het dagelijk s leven ter plaatse zo eksakt m ogelijk, zonder idealisering we

er te geven. Behalve door de ge bouwen en de natuur daaromheen is hij ook geboeid door de mens elijke figuur. De stoffage is i

n de voorstelling verwerkt ter verduidelijking van de ruimteli jke verhoudingen, en ter verlev endiging en karakterisering van

de plek. In het gezicht op Utre cht van 1739, met de Tolsteegpo ort, Tolsteegbrug, het bolwerk Manenburg en de tot molen verbo

uwde Bijlhouwerstoren, is de st offage heel rijk: behalve de li eden die op de bootjes werken e n die bij Manenburg aan het lad

en zijn, zijn er nog mensen op de brug te zien, lopend en in e en rijtuig dat op het punt staa t de Tolsteegpoort door te rijd

en. De stoffage is hier niet on dergeschikt aan de architectuur ; vlot als ze is en uit het lev en gegrepen, brengt ze een geze

llige, kleurrijke sfeer in de v oorstelling..... g is bijna niets meer te zien..

Jan de Beyer heeft in dit gezic ht bijna uitsluitend in aquarel gewerkt, van de potloodtekenin g is bijna niets meer te zien..

Hoewel andere gezichten op dit gedeelte van Utrecht in de oeuv re-katalogus van Jan de Beyer (door J. Romers, uitg.J. Krusema

n, den Haag, 1969) vermeld staa n is dit gezicht daarin niet te vinden. Volgens deze katalogus is de Beyer in 1739 in Utrecht

geweest, nadat hij daar al eerd er, in 1736 en 1737 had gewerkt . Ook later is hij nog meerdere malen teruggekomen om te werke

n.....

De aangekochte tekening stamt u it de Beyers vroege periode, di e gekenmerkt wordt door een nau wgezette werkwijze. Door deze n

auwgezetheid heeft zijn werk ee n grote documentaire waarde gek regen en kon het vaak als bron gebruikt worden bij de restaura

tie van door hem afgebeelde mon umenten.....

Jan de Beyer signeerde met een monogram en 'Ad viv:del:' (of d elin) (naar het leven getekend) daarachter. Zo staat het ook o

p deze vedute; aan de keerzijde heeft hij bovendien in zijn en ergiek handschrift gezet: De To llsteeg Poort t'Utrecht van de

kromme Rijn t'sien 1739.....

Cornelis van Hardenberg (1755-1 843).....

a) twee figuren voor de ruïne v an het huis te Haar bij Utrecht . Gewassen pentekening, 31,7 x 25,3 cm. inv. nr. 18502. Afb. 2

b) Gezicht in de ruïne van het huis te Haar bij Utrecht. Gewas sen pentekening, 31,7 x 25,3 cm . inv. nr. 18503.....

Beide tekeningen dateren waarsc hijnlijk van rond 1800.....

De twee nieuwe aanwinsten met v oorstellingen van een ruiïne zi jn toegeschreven aan Cornelis v an Hardenberg, een tekenaar en

etser van landschappen die in R otterdam geboren was en tussen 1780 en 1832 als leraar in Utre cht werkte. Hij was als 'tekenm

eester' verbonden aan de fundat ie van de Vrijvrouwe van Renswo ude.....

De twee in grijs gewassen pen- en penseeltekeningen zijn penda nten en stellen de ruïne van he t kasteel Haarzuilens bij Utrec

ht voor. Dit kasteel werd in 11 62 gebouwd en in 1672 door de F ransen verwoest. Pas in 1891 he eft de eigenaar, Etienne baron

van Zuylen van Nijvelt, het do or de architect P.J.H. Cuypers laten herbouwen.....

Omstreeks 1800 stond dit kastee l dus vlakbij Utrecht als een s childerachtige middeleeuwse ruïne. In die tijd kwam het romant

isch getinte historisme op met de daaraan klevende belangstell ing voor landschappelijke merkw aardigheden en oude monumenten.

Wandelingen door het landschap kregen het karakter van kleine ontdekkingsreisjes naar de scho onheden en eigenaardigheden van

de omgeving. In bergachtige lan den begon men de bergen te bekl immen en hun tot dusver verborg en gebleven bekoringen te ontde

kken. Aan het hoofd van deze mi n of meer patriottisch getinte beweging stonden zwitserse en d uitse landschapstekenaars. In N

ederland waren de romantische m otieven schaarser, zodat het va nzelf sprak dat de middeleeuwse ruïne in de buurt van de stad

de belangstelling van een teken aar als van Hardenberg wekte. H ij was geen groot kunstenaar en zelf maar een matig tekenaar;

hij had weinig fantasie en kon de perspektivische problemen ni et helemaal aan. Toch probeerde hij in de soms wat onhandige w

eergave van zijn objekt een rom antische, misschien zelfs drama tische sfeer op te roepen. Dit deed hij vooral door middel van

de stoffage. In een van de twee uit twee wandelaars, die recht s voor de ruïne staan. De recht

er figuur, die naar de ruïne ge keerd staat, heeft een schetsbo ek onder de arm - misschien wil de de tekenaar hier zichzelf vo

orstellen -; de andere figuur, van opzij gezien, doet een stap naar voren en onderzoekt, blij kbaar enigszins opgewonden, met

zijn stok iets in de voorgrond van de ruïne. Een dergelijk taf ereel is typerend voor dit soor t landschapstekeningen: zij lat

en heel duidelijk de ontdekking slust van de stadsmensen in het landschap zien.....

De pendant van deze tekening he eft een heel eenvoudige stoffag e: alleen maar een vogel, die i n de voorgrond van de ruïne op

een lang stuk hout zit. Ook dit eenvoudige element geeft echte r, samen met landschappelijke d etails als struiken en planten,

een levendige sfeer aan de voor stelling. Daardoor wordt het ne t iets meer dan een droge besch rijving van een vervallen gebou

w met gothische bogen en gewelv en en later bijgebouwde niet-go thische elementen.....

Het Centraal Museum bezit van C ornelis van Hardenberg al twee olieverven met utrechtse motiev en. De aangekochte tekeningen v

ormen hierop een aardige aanvul ling. Bovendien bevinden zich i n het museum nog andere voorste llingen van het vervallen kaste

el: Een olieverf door A.E. Grol man (1843-1926) uit 1891 (inv. nr. 10057), uit de tijd net voo r de restauratie dus; twee gewa

ssen tekeningen en een aquarel door J.C. Martens van Sevenhove n (1793-1861), van rond 1820 (i nv. nrs. 9823-9825). Het amateu

risme van de tekenaar komt in d e tekeningen van Van Sevenhoven nog veel opvallender naar vore n dan in het geval van Van Hard

enorme schade aan. Het silhouet van de stad met zijn talrijke torenspitsen veranderde in een oogwenk, hoewel de Domtoren bleef staan. De grote ravage kwam als ergste oor de Franse legers - 1672 was het Rampjaar geweest - en de rest van de Republiek beschuldigde de stad van een slappe houding tegen de Fransen, waardoor men met moeite rden opgenomen. Het is niet te verwonderen dat het lage moreel, de schaarste aan levensmiddelen en sterk gestegen prijzen het 'schrikkelijk Tempeest' tot een Godsoordee l opbliezen. Temeer ook omdat de Domkerk door de Roomse altaren t.b.v. de bezetting slegers ontviid was. De goddelijke toorn was as over Utrecht gekomen.....

Over de omvang van de ramp zijn we uitvoerig op de hoogte. Archiefmateriaal aan rekervbouw of afbraak en puinruimen zijn in overvloed aanwezig. Herman Saftleven, Utrechtse mkerk een ooggetuigeverslag en legde op zijn route langs andere verwoeste kerkgebouwen en woonhuizen de schade vast. Van maar enkele schilders zijn herinneringen aan de ramp bewaard. Verslagen in dagboeken en beschrijvingen, bouwfragmenten en makettes zijn op verscheidene plaatsen bewaard gebleven.....

Dit totaal aan dokumentatie in woord en beeld wordt in samenwerking met het Gemeentearchief ter gelegenheid van het driehonderdjarig jubileum van de windhoos vanaf 1 augustus aanstaande in het Centraal Museum tentoongesteld.....

De resultaten van de paleografische werkgroep, die op het Gemeentearchief rekeningen n en handschriften transcribeerde en het onderzoek naar de tekeningenserie van Saftleven, worden in een uitvoerige catalogus vastgelegd. Een aantal korte bijdragen over de 'gang' van de windhoos, de schade in het historisch kader en het verloop van de restauraties, zal ook worden opgenomen.....

Vanaf April aanstaande is er al een fototentoonstelling van de ramp in de Domkerk te zien, die georganiseerd werd door de Werkgroep Vijf kerken Herleven. Zowel d.m.v. C.M. wil de werkgroep op de hachelijke situatie van de oude Utrechtse stadskerken wijzen. Restauratieplannen blijken door de enorme kostenstijgingen steeds problematischer, terwijl toekomstige kulturele bestemmingen ook al onduidelijker worden. Nu bijna 300 jaar verlopen zijn is de noodsituatie eigenlijk nog steeds aktueel. Met dien verstande dat de herbouw van het schip van et Domplein opgeleverd, maar de Domkerk is s op de tocht blijven staan.....

In het kader van deze tentoonstelling zullen en op de dinsdagavonden een aantal lezingen worden gehouden o.a. door de heren A. G. raafhuis, adjunkt-archivaris der Gemeente Utrecht, Th. Haakma Wagenaar, architect en D.P. Snoep, conservator.....

In de loop van dit jaar zijn de volgende tentoonstellingen nog te verwachten: elijk Museum (in de tuinzaal).....

15 juni - 18 augustus...Vromen en Verlichting stelling van de instorting van de Dom (zaal 3 en 4).....

Augustus (Aktua).....Herdenkingstentoonstelling van de instorting van de Dom (zaal 3 en 4).....

17 september - 3 november....Tentoonstelling ter gelegenheid van 75 jaar Staatsbosbeheer (tuinzaal).....

15 nov. - 6 jan. 1975...Overzichttentoonstelling Peter Struycken (bovenzalen).....

nov./dec. (Aktua).....Recente bodemvondten uit Utrecht (zaal 3 en 4).....

december (Aktua).....Herdenking bouw van n het Schröderhuis van Rietveld (zaal 3 en 4).....

MUZIEKUITVOERINGEN
Zondag 14 juli: Doedelzakband van de Boys Brigade in Amsterdam
Zondag 11 aug.: Steelband
De concerten worden in de tuin gegeven, aanvang 14.30 uur, toegangsprijs f 1,50
AANWINSTEN
Tekeningen en grafiek
In januari verwierf het Centraal Museum een aantal achttiende- en negentiende eeuwse tekeningen, die allen met Utrecht te maken hebben: ofwel omdat de maker een Utrechtse is of beide.....
Daarnaast kon de verzameling prenten van Jan Toorop verrijkt worden met een droge naald uit zijn beste periode.....
Jacob van Liender (1696-1759).....
Een man met huifkar op een bospad. Pen en penseel in bruin, 16,5 x 24,5 cm. l.o. gesigneerd: J.v.Liender fecit. 1e helft 18de eeuw. inv. nr. 18500. Afb. 3.....
De Utrechtse tekenaar Jacob van Liender was p, die zich een heel aardige manier van tekenen wist eigen te maken. Arkadische landschappen van franse en italiaanse meester s dienden hem blijkbaar als voorbeeld. Zij n landschappen zijn luchtig en zeer ruimtelijk; hij gebruikt warme zachte tinten, waardoor ze de glazen koelte van de grote klassicisten missen en intiemmer en menselijker aandoen. Het museum bezit van Van Liender al een fraaie aquarel van een rotsig heuvellandschap met veel geboomte. De nieuwe aangekochte tekening doet veel meer denken aan een echt, niet geidealiseerd Hollands boslandschap. Fijne en gevoelige bruine penlijnen zijn er in gekombineerd met zachte penseeltoetsen in grijze tinten. Door r zijn grote kennis van bomen wist hij de verschillende soorten goed te karakteriseren.....
De tekening ontleent zijn ruimtelijkheid aan de plaatsing van de bomen en het in een bocht verdwijnende bospad. De huifkar en de koetsier, die met een zweep naast de paarden loopt benadrukken de dieptewerking van het pad en brengen bovendien een menselijke element in.....
Nicolas Wicart (1748-1815).....
Vissers in een vlet en een zeilboot op een rivier. Zwart krijt en waterverf, 29,5 x 42 cm. Laatste kwart 18de eeuw. inv. nr. 18501.....
Nicolas Wicart leefde in een tijd dat de grote kunstvorm van de 17de en de eerste helft 18de eeuw plaats maakte voor de kleine kunstvormen. Hij was het type van de bescheiden 'kleine meester', eigenlijk meer een goede ambachtsman dan een kunstenaar. Het meest tekende hij het nederlandse waterlandschap met bootjes, molens en dorpen met kerktorens tussen het geboomte op de oevers. Echte idyllische hollandse gezichten n erin.....
Zijn komposities zette hij op een aardige wijze in het vlak, een werkwijze die zich ook k bijzonder goed leende voor het dekoreren van porselein, dat in die tijd met kostelijke landschappelijke en figuratieve moti

een peper-, zout- en mosterdstelletje en een lampje
 en op het andere tafeltje net zo'n peper-, zout- en mosterdstel
 en op het volgende tafeltje, misschien niet op dezelfde plaats
 mpje en op weer een ander ook een peper-, zout- en mosterdstell
 en op het tafeltje, wat daar vlak achter stond, hetzelfde-zo za
 lampje als de andere lampjes,
 wat niet afweek van het tafeltje daarna waarop een peper-, zout
 en omdat het een redelijk groot café was, stonden er nog zeven
 een peper-, zout- en mosterdstelletje en een lampje;
 net zo'n peper-, zout- en mosterdstelletje en een lampje;
 precies zo'n peper-, zout- en mosterdstelletje en een lampje; .
 een ongeveer gelijk peper-, zout- en mosterdstelletje en een la
 een peper-, zout- en mosterdstelletje en een lampje dat deed de
 een peper-, zout- en mosterdstelletje van dezelfde vorm;
 en op het laatste tafeltje-misschien niet op dezelfde plaats- e
 het eerste gezicht niet verschilde van de peper-, zout- en most
 Heel gewoon was het eigenlijk, dat ik, toen ik Diana de volgend
 r jongens en meisjes zag, drie rijen met links vooraan een kind
 dezelfde leeftijd aan ongeveer hetzelfde tafeltje en stoeltje,
 met daarna in de rij een kind, dat rustig op een stoeltje aan e
 en het tafeltje en het stoeltje daarna, die in alles op de ande
 er of ouder was dan de anderen, terwijl daarna het laatste tafe
 ar waren, waaraan een kind met z'n handen op tafel (net als de
 De tweede rij begon met een tafeltje en een stoeltje van hetzel
 feltje en het stoeltje, die daarna kwamen, niets afwijkends te
 en ook het tafeltje, het stoeltje en het kind, die daarop volgd
 het tafeltje en het stoeltje, die ik nu zag, waren ook normaal
 stoeltje en kind waren allemaal wel het laatste van de rij, wat
 De derde rij begon ook met hout, of anders gezegd, met een tafe
 hter net zo'n rustig kind en dan weer een ander tafeltje en een
 dat ook wel wist, hoewel het er misschien niet aan dacht, dat a
 , met een kind dat ongeveer hetzelfde deed als hij; op de plaat
 t een gewoon kind, dat eigenlijk niet opviel en aan het eind va
 het laatste tafeltje en stoeltje en het laatste kind, dat niet
 aar
 Die middag liep ik gewoon op een weg met aan één kant bomen ...
 eerst een populier met de kruin in de wind,
 waarna op ongeveer 5 m de volgende populier, net zo hoog en de
 die weer werd gevolgd door een gelijkwaardige populier op dezel
 en weer op zo'n 5 meter afstand een populier, zoals populieren
 en de populier, die 5 meter verderop stond, had de kruin in de
 d week niet af van de rest en
 die daarnaast zichtbaar was en al die andere-die dus nog volgde
 emaal niets van de eerste populier, die ik daar zag, waarop de
 n daarna
 's Avonds was ik ergens vroeg in een keuken en het gewone was,
 ed zichtbaar een slank heft zonder inscriptie had met een lang
 r gelijk mes lag met net zo'n heft-zonder inscriptie dus-
 en met precies zo'n gekarteld wel sierlijk lemmet, dat aanlag t
 inscriptie en gekarteld lemmet;
 even verder maar toch wel dichtbij lag een mes met hetzelfde ge
 een wel sierlijk mes met een goed gekarteld lemmet en een inscr
 gekartelde lemmeten en inscriptieloze heften zag ik de dunne pu
 en de dikke uiteinden van de inscriptieloze heften van andere o
 s al of niet de dunne puntjes van hun gekartelde lemmeten zag .
 Later ging ik weg en ik liep een eind door veel straten, nadat
 t
 en even later nog zo'n hoek met ongeveer hetzelfde baksteen ...
 en hetzelfde cement en na zo'n 20 passen
 weer een hoek van baksteen met grijs cement
 TENTOONSTELLINGEN
 De Domkerk op de tocht
 l Augustus 1674 stortte het schip van de Domkerk grotendeels in
 n plotseling optredend koufront - richtte niet alleen aan ander

INLEIDING

De inhoud van Centraal Museum Utrecht Mededelingen Zes is niet door mij bepaald. De gegevens zijn immers de neerslag van de recente en komende gebeurtenissen in het museum.

Ik was wel bereid om in te gaan op het verzoek om deze mededelingen vorm te geven. Maar ik wilde een tegenwicht maken in beeld en in tekst. Daarbij was voor mij de keus belangrijk. Voor het beeld koos ik de Duitse ontwerper Ronkholz, omdat zijn werk mij doet denken aan het Bauhaus en de typografische ideeën van Jan Tschichold. Ik heb zijn ontwerp achteraf niet gecontroleerd; hij was vrij.

Als tekst koos ik enkele gedichten van K. Schippers, omdat ik daarin iets van mijn Reihungen terugvind.

De keus is voor Zero altijd belangrijk geweest. In dit nummer van Centraal Museum Utrecht Mededelingen vertegenwoordigen Ronkholz en Schippers mijn werk. Zij zijn zelf het lichte, eenvoudige materiaal waarmee ik mijn werk met dat van het museum verbind.

Eenvoudig en licht; andere karakteristieken van Zero.

Ook de tekst heb ik niet geschreven. Maar als de keus in het geding is, verleen ik gaarne mijn signatuur aan deze door een ander gerangschikte woorden.

Redactie: Anthon Beeke, Hoos Blotkamp, Adeline Janssens, Jos de Meyere en Gerard Stigter

Redaktiesekeretaresse: Cunera Nobel

Druk: Drukkerij van Rossum bv

Ontwerp: Jan Schoonhoven

Vormgeving: Coco Ronkholz

Wilt U zich abonneren op de 3 maandelijksse publikatie 'Centraal Museum Utrecht Mededelingen', maak dan f 2,50 over op postgiro 402834 t.n.v. Centraal Museum Utrecht. Hiervoor ontvangt U een jaarkaart, die gratis toegang verleent tot onze twee musea: Agnietenstraat 1 en Maliebaan 42. Deze kaart geeft ook een reductie van 50% op de toegangsprijs van speciale tentoonstellingen. Bezitters van zo'n jaarkaart krijgen de 3 maandelijksse publikatie 'Centraal Museum Utrecht Mededelingen' toegezonden. Kontant betalen kan ook aan de balie van het Museum Agnietenstraat 1 en Maliebaan 42.

CENTRAAL MUSEUM UTRECHT

Kunst tot 1850: Agnietenstraat 1, tel. 030-315541 (buslijnen 2 en 12)

Kunst na 1850: Maliebaan 42, tel. 030-317301 (buslijn 3)

Geopend di. t/m za. 10-17 uur, dinsdagavond 20-22 uur, zondagen 14-17 uur; maandag gesloten

Toegangsprijs f 0,50 p.p. Zon- en feestdagen f 0,25 per persoon

Inlichtingen tel. 030-315541 toestel 006 of via postbus 2106 Utrecht

De kollektie van het Centraal Museum omvat naast een historische afdeling, waaronder het Utrechts schip uit ca. 800 na Chr., schilderingen van voornamelijk Utrechtse meesters vanaf de 15e eeuw, beeldhouwwerken, tekeningen, grafiek, prenten, stijlkamers, en een poppenhuis uit ca. 1680, kunstnijverheid als aardewerk, porselein, zilver, munten en penningen; voorts kostuums, kant, textiel en accessoires vanaf de 18e eeuw.

De afdeling kunst na 1850 (Maliebaan 42) geeft een overzicht van moderne nederlandse schilder-, beeldhouw- en toegepaste kunst.

In het gebouw van het Centraal Museum zijn tevens gevestigd:

Het Aartsbisschoppelijk Museum (tel. 030-312561) met een verzameling religieuze kunst, voornamelijk uit de Middeleeuwen.

Het Provinciaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, met een verzameling Romeinse en Germaanse oudheden.

Dinsdagavondopenstelling

Sinds enige tijd is het Centraal Museum op maandag gesloten en op dinsdagavond van 20-22 uur geopend.

Er wordt naar gestreefd om de dinsdagavond tot een vaste 'aktiviteitenavond' te maken. Er zullen lezingen gehouden worden of speciale rondleidingen, ofwel naar aanleiding van lopende tentoonstellingen of over delen van de vaste kollektie. Daarnaast zal op die avond voor verzamelaars gelegenheid bestaan om met hun bezittingen te komen voor dateringen, plaatsing of toeschrijving, etc.

Een dag naar de rennen (35 mm film)

Ik zag gisteren vijf honden, die misschien niet zo erg op elkaar leken maar, die wel allemaal op dezelfde manier voorbij een huis liepen. Ik heb voor u opgeschreven hoe ik ze allemaal zag:

Een hond loopt niet vlug en niet langzaam voorbij een huis zonder op het eerste gezicht veel interesse voor iets

Een hond loopt niet vlug en niet langzaam voorbij een huis zonder op het eerste gezicht veel interesse voor iets

Een hond loopt niet vlug en niet langzaam voorbij een huis zonder op het eerste gezicht veel interesse voor iets

Een hond loopt niet vlug en niet langzaam voorbij een huis zonder op het eerste gezicht veel interesse voor iets

Een hond loopt niet vlug en niet langzaam voorbij een huis zonder op het eerste gezicht veel interesse voor iets

Diezelfde dag was ik in een huis, waar ik in een linnenkast keek en ik zag:

een laken liggen met de smalle kant naar voren,

waarop nog een laken op dezelfde manier,

waarop een laken dat precies zo lag,

waarop een laken in die positie,

waarop een laken van hetzelfde karakter volgens hetzelfde principe,

waarop een laken dat er net zo bij hoorde

met daarop een laken dat er niet anders bij lag,

waarop een laken net zo gevouwen met de smalle kant naar voren

met er bovenop een laken, dat keurig met de smalle kant naar voren ook de bovenkant nog net zichtbaar wit maakte en niet afweek van de andere lakens van de stapel

Het gewone was, dat ik dezelfde dag in een restaurant/café kwam (ergens in Zuid-Holland) waar geen mens was, maar waar wel goed gedekte tafeltjes stonden, klaar voor de bezoekers met op het ene tafeltje:

